

Buddho Journal

<https://so13.tci-thaijo.org/index.php/Buddho>

ISSN: XXXX-XXXX (Online)

Buddhism towards Thai Culture in the Northern, Thailand

พระพุทธศาสนากับวัฒนธรรมไทยในภาคเหนือของประเทศไทย

Author & Corresponding Author*

Phramaha Suriya Bhuripanyo Suansamran*

พระมหาสุริยา ภุริปัญโญ สวนสำราญ*

Affiliation:

Faculty of Religion and Philosophy, Mahamakut Buddhist University, Thailand

Email: Suriya041085@gmail.com

Article history:

Received: 15/04/2022, Revised: 20/05/2022,
Accepted: 25/06/2022, Available online: 01/07/2022

How to Cite:

Suansamran, P. S. B. (2023). Buddhism towards Thai Culture in the Northern, Thailand. *Buddho Journal*, 1(1), 1-8.

Academic Review Articles

Buddhism towards Thai Culture in the Northern, Thailand

Phramaha Suriya Bhuripanyo Suansamran *

พระพุทธศาสนากับวัฒนธรรมไทยในภาคเหนือของประเทศไทย

พระมหาสุริยา ภูริปญโญ สวนสำราญ*

Abstract

Buddhism has a significant influence on the culture, wisdom, and way of life of the people in northern Thailand. The region is known for its beautiful cultural traditions, customs, and the spiritual essence of the Lanna people, which are deeply rooted in nature and the teachings of Buddhism. Buddhism serves as a spiritual center for the people in northern Thailand, and it encompasses every aspect of their lives from birth to death. Practices such as chanting, participating in temple ceremonies on important Buddhist holidays, and offering alms to monks every morning are common. These traditions have been passed down through generations and serve to preserve the cultural heritage associated with Buddhism, bringing benefits and happiness to the Lanna people for a long time.

Keywords: Buddhism and the Lanna people; Lanna traditions and culture

บทคัดย่อ

พระพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อวัฒนธรรม ภูมิปัญญา ของบุคคลภายในประเทศไทย ทางภาคเหนือเป็นอย่างมาก รวมถึงลักษณะอันงดงามทางวัฒนธรรม ประเพณี และจิตวิญญาณของชาวล้านนาซึ่งมีวิถีชีวิตเนืองด้วย ธรรมชาติและพระพุทธศาสนาก็เป็นคำสอนทางศาสนาที่เป็นธรรมชาติของมนุษย์ จึงทำให้พระพุทธศาสนาเป็น ศูนย์กลางทางจิตวิญญาณของชาวไทยในภาคเหนือของไทย มีวิถีชีวิตเชื่อมโยงกับพระพุทธศาสนาตั้งแต่เกิดจนถึง ตาย เช่น การสวดมนต์ ฟังพระธรรมเทศนาในวันธรรมสวนะ ตักบาตรพระทุกเช้า เป็นต้น สิ่งนี้นั่นเองซึ่งชาวพุทธ ในภาคเหนือของประเทศไทย ยึดถือสืบต่อกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน อันเป็นการรักษาวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง กับพระพุทธศาสนาให้คงทนถาวร อยู่คู่ชาวล้านนาเพื่อนำประโยชน์และความสุขมาให้ชาวล้านนา ตราบนานเท่า นาน

คำสำคัญ: พระพุทธศาสนากับชาวล้านนา; ประเพณีและวัฒนธรรมของชาวล้านนา

บทนำ

อาณาจักรล้านนา หรือกลุ่มชนชาวไทยทางภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย มีอาณาเขตครอบคลุมถึง 8 จังหวัดในปัจจุบัน ได้แก่ เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง เชียงราย พะเยา แพร่ น่าน และแม่ฮ่องสอน อาณาจักรล้านนา เป็นศูนย์กลางของวัฒนธรรมและความเชื่อทางพระพุทธศาสนาอย่างยาวนาน ประชาชนในพื้นที่ยึดมั่นในคำ สอนของพระพุทธศาสนา ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการกำหนดวิถีชีวิต ศิลปะ ประเพณี และวัฒนธรรมของชาวล้านนา ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน (Wyatt, 2003; Swearer, 2010)

พระพุทธศาสนาได้หยั่งรากลึกในวิถีชีวิตของชาวล้านนา ส่งผลให้เกิดรูปแบบวัฒนธรรมทางวัตถุและจิตใจ ที่สะท้อนถึงความศรัทธาและจิตวิญญาณของผู้คนในภูมิภาคนี้ วัดวาอาราม ศิลปกรรม และพิธีกรรมทางศาสนา ล้วนแสดงถึงอิทธิพลของพระพุทธศาสนาต่อสังคมล้านนาอย่างเด่นชัด (Tambiah, 1976) พิธีกรรมทางศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วิสาขบูชา และอาสาฬหบูชา เป็นตัวแทนของการแสดงออกทางศรัทธาที่มีการปฏิบัติสืบทอดกันมา หลายชั่วอายุคน โดยไม่เพียงแต่สะท้อนความเลื่อมใสในศาสนา แต่ยังเป็นสื่อกลางในการรวมกลุ่มคนและเสริมสร้างความสามัคคีในชุมชนอีกด้วย (Cohen, 2001)

การศึกษาเกี่ยวกับประเพณีและวัฒนธรรมของชาวล้านนาจึงเป็นกุญแจสำคัญในการทำความเข้าใจ วิวัฒนาการทางความเชื่อที่มีต่อพระพุทธศาสนา ซึ่งสะท้อนออกมาผ่านพิธีกรรมทางศาสนา วัฒนธรรมทางวัตถุ และวัฒนธรรมทางจิตใจ การทำความเข้าใจประเด็นเหล่านี้จะช่วยให้ผู้ศึกษาเห็นภาพรวมของพัฒนาการทางจิต

วิญญาณของชาวไทยในภาคเหนือของประเทศไทยและสามารถนำความรู้ไปใช้ในการศึกษาเชิงวัฒนธรรมและศาสนาในบริบทที่กว้างขึ้นได้

พระพุทธศาสนาในภาคเหนือของประเทศไทย

พระพุทธศาสนาในภาคเหนือของประเทศไทยมีประวัติศาสตร์ที่ยาวนานและมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อวัฒนธรรมและสังคมของภูมิภาคนี้ หลักฐานทางประวัติศาสตร์ระบุว่า การนับถือพระพุทธศาสนาในภาคเหนือเริ่มขึ้นในสมัยพระนางจามเทวี พระนางจามเทวีทรงเป็นพระราชธิดาของพระเจ้าจักรพรรดิราชแห่งกรุงละโว้ เมื่อพระองค์เสด็จมาครองราชย์ที่เมืองหริภุญชัย (ปัจจุบันคือจังหวัดลำพูน) ประมาณปี พ.ศ. 1205 พระองค์และราชวงศ์ได้ส่งเสริมและสร้างความมั่นคงให้กับพระพุทธศาสนาในภูมิภาคนี้

ต่อมาในปี พ.ศ. 1899 พญาธรรมิกราช (พญาเกือนา) แห่งราชวงศ์มังราย ทรงครองราชย์เป็นพระมหากษัตริย์ล้านนา ในช่วงเวลานั้น พระพุทธศาสนานิกายเถรวาทแบบลังกาคำลึงรุ่งเรืองในกรุงสุโขทัย พญาเกือนาทรงส่งราชทูตไปยังสุโขทัยเพื่ออาราธนาพระสมณเถระมาเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเชียงใหม่ พระองค์ได้พระราชทานที่ดินและสร้างวัดบุปผารามสวนดอกไม้ (ปัจจุบันคือวัดสวนดอก) รวมถึงทรงสร้างพระบรมธาตุดอยสุเทพ (วัดพระธาตุดอยสุเทพราชวรวิหารในปัจจุบัน) ซึ่งกลายเป็นสัญลักษณ์สำคัญของเชียงใหม่ ในรัชกาลของพระยาติโลกราช กษัตริย์ล้านนาลำดับที่ 9 แห่งราชวงศ์มังราย พระองค์ทรงอุปถัมภ์การสังคายนาพระไตรปิฎกที่วัดมหาโพธาราม (วัดเจ็ดยอด) ในเชียงใหม่ ซึ่งเป็นการสังคายนาพระไตรปิฎกครั้งที่ 8 ของโลก เมื่อปี พ.ศ. 2020 เหตุการณ์นี้สะท้อนถึงความมุ่งมั่นของพระองค์ในการรักษาและเผยแผ่พระพุทธศาสนาในภูมิภาคนี้

การสนับสนุนและอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาของพระมหากษัตริย์และราชวงศ์ในภาคเหนือของประเทศไทย มีบทบาทสำคัญในการสร้างความมั่นคงและความเจริญรุ่งเรืองให้กับพระพุทธศาสนา ส่งผลให้พระพุทธศาสนาเป็นส่วนสำคัญของวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของประชาชนในภูมิภาคนี้จนถึงปัจจุบัน

ประเพณี และวัฒนธรรมที่สำคัญของชาวล้านนา

ก่อนที่จะพาทุกท่านเข้าสู่เนื้อหาของประเพณี และวัฒนธรรมของชาวล้านนานั้นจะได้พาไปทำความเข้าใจถึงความหมายของ ประเพณี และวัฒนธรรม ดังนี้

“ประเพณี” หมายถึง ระเบียบแบบแผนที่กำหนดพฤติกรรมในสถานการณ์ต่างๆ ที่คนในสังคมยึดถือปฏิบัติสืบกันมา ลักษณะประเพณีในสังคมระดับประเทศชาติ มีทั้งประสมกลมกลืนเป็นอย่างเดียวกัน และมีผิดแผกกันไปบ้างตามความนิยมเฉพาะท้องถิ่น แต่โดยมากย่อมมีจุดประสงค์และวิธีการปฏิบัติเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีเฉพาะส่วนปลีกย่อยที่เสริมเติมแต่งหรือตัดทอนไปในแต่ละท้องถิ่น สำหรับประเพณีไทยมักมีความเกี่ยวข้องกับ ความเชื่อในคติพระพุทธศาสนาและ พราหมณ์มาแต่โบราณ

“วัฒนธรรม” หมายถึง วิธีการดำเนินชีวิตของคนในสังคม คนส่วนใหญ่ก็ปฏิบัติสืบต่อกันมาวัฒนธรรมย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามเงื่อนไขและกาลเวลา เมื่อมีการประดิษฐ์หรือค้นพบสิ่งใหม่ วิธีใหม่ที่ใช้แก้ปัญหาและตอบสนองความต้องการของสังคมได้ดีกว่า ซึ่งอาจทำให้สมาชิกของสังคมเกิดความนิยม และในที่สุดอาจเลิกใช้วัฒนธรรมเดิม ดังนั้น การรักษาหรือธำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมเดิม จึงต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาวัฒนธรรมให้เหมาะสมมีประสิทธิภาพ ตามยุคสมัย

วัฒนธรรมทางวัตถุของชาวล้านนา

วัฒนธรรมของชาวล้านนาที่นับถือพระพุทธศาสนา วัตถุที่สำคัญอย่างหนึ่งของชาวล้านนาคือ “ตุ่ง” เป็นสิ่งที่ชาวล้านนาทำขึ้นเพื่อใช้ในงานพิธีทางพระพุทธศาสนา ทั้งในงานมงคลและอวมงคล โดยจะมีรูปทรงขนาดและรายละเอียดที่แตกต่างกันออกไปตามพิธีกรรม ในบทความนี้จะยกตัวอย่าง ตุ่งล้านนา แบ่งตามพิธีกรรม

1. ตุ่งล้านนา ที่ใช้ในการประกอบพิธีงานมงคล เช่น ตุ่งไชย (ตุ่งไจย) เป็นตุ่งขนาดใหญ่ รูปสี่เหลี่ยมผืนยาว ถือว่ายาวยิ่งมีอานิสงค์มาก ตุ่งไชยทำด้วยผ้า เส้นฝ้าย เส้นไหม ซึ่งจะทอเป็นใยโปร่ง มีการตกแต่งประดับประดา บ้างก็ทักทอเป็นลวดลายต่าง ๆ อย่างสวยงาม ถ้าผืนยาวมากมักใช้ไม้ไผ่ลำโตทำเป็นเสาตุ่ง ใช้ในงานเฉลิมฉลองต่าง ๆ ชาวล้านนาจะช่วยกันทำตุ่งไชยมาปักเรียงรายตามสองข้างทางที่จะเข้าสู่วัด การที่นำตุ่งไชยมาปักเพื่อเป็นการอุทิศส่วนกุศลให้ญาติผู้ล่วงลับนอกจากปักได้สองข้างทางเข้าวัดแล้ว ยังมีการประดับประดาไว้รอบศาสนสถานที่ทำพิธีฉลองกันด้วย เป็นต้น

2. ตุ่งล้านนา ที่ใช้ในการประกอบพิธีงานอวมงคล เช่น ตุ่งสามหาง เป็นตุ่งที่อาจเรียกชื่อว่า ตุ่งรูปคนหรือตุ่งผีตาย ใช้สำหรับนำหน้าศพไปสู่สุสานหรือเชิงตะกอน เป็นตุ่งที่ประดิษฐ์ขึ้นเพื่อรวมลักษณะแทนตัวคนเราไว้ด้วยกัน คือส่วนหัวและลำตัวคือส่วนที่กางออกเป็นแขนขาซึ่งบางท่านกล่าวว่าเป็นคตินิยม เกี่ยวกับการเวียนว่ายตายเกิด เพื่อเน้นธรรมานุสติถึงความหลุดพ้น ได้แก่ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ตุ่งชนิดนี้บางท้องที่ (ลำปาง) เรียกตุ่งฮ้างคน หรือตุ่งอ่อง

วัฒนธรรมทางด้านจิตใจของชาวล้านนา

วัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาทางด้านจิตใจของชาวล้านนาซึ่งสะท้อนออกทางการประพฤติปฏิบัติหรือพิธีกรรม เป็นบ่อเกิดแห่งเทศกาลงานประเพณีและวัฒนธรรมของล้านนanyakตัวอย่างประเพณีทางศาสนาที่สำคัญตัวอย่าง เช่น

1. ประเพณีเข้าพรรษา ชาวล้านนามักออกเสียงว่า “เข้าวัสสา” คือการที่พระสงฆ์อยู่ประจำที่ใดที่หนึ่งในช่วงฤดูฝน พระสงฆ์จะต้องหยุดการเดินทางไปที่ต่างๆ และพักอยู่ที่ใดที่หนึ่งโดยไม่ไปค้างแรมที่อื่นภายในกำหนด ๓ เดือน เรียกว่า เข้าวัสสา ตั้งแต่วันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๐ ของภาคเหนือ ไปจนถึงวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือนเกียง (เดือน

11 ภาคกลาง)เมื่อถึงวันนี้ ชาวพุทธทั้งหลายจะพากันไปใส่บาตร รับศีล ตอนกลางคืนมีการถวายเทียนเข้าพรรษา ก่อนจะถึงวันหรือเวลาถวายเทียน มักจะมีการแห่เทียนพรรษาไปตามหมู่บ้านต่างๆ เป็นที่สนุกสนาน มักจะมีทานขึ้นข้าวหาคนตาย รวมทั้งการทานแด่พ่อแม่ ปู่ย่าตายาย ที่ยังมีชีวิตอยู่ด้วย ในช่วงเข้าพรรษาวัดบ้านส่วนใหญ่จะไปทำบุญกันทุกวันพระ มีการฟังเทศน์ ฟังธรรม คนเฒ่าคนแก่จะมีการไปนอนวัดรักษาศีล สำหรับคนทั่วไปบางคนก็ตั้งใจ ในการงดเว้นบาปและถือศีล เช่น รักษาอุโบสถศีลตลอดพรรษางดเว้นดื่มสุรา งดเว้นเนื้อสัตว์ตลอดพรรษา เป็นต้น ทางราชการยังได้ถือเอาวันเข้าพรรษาทุกปีเป็นวันต้นไม้แห่งชาติอีกด้วย

2. ประเพณีตานก๋วยสลาก หรือประเพณีการทานสลาก บ้างก็เรียกว่า กินข้าวสลาก หรือ"ตานก๋วยสลาก" ซึ่งก็คืองานประเพณีทำบุญสลากภัตต์ นิยมทำกันในช่วงราวปลายเดือนสิงหาคมถึงตุลาคม(ภายในพรรษา) จะทำกันถี่มากในเดือนกันยายน เพราะถือว่าเดือนนี้เป็นเดือนที่อดอยากของชาวบ้าน ข้าวเปลือกที่เก็บไว้ในยุ้งฉางใกล้จะหมด หรือหมดไปแล้ว คนที่มีข้าวเปลือกก็จะเก็บไว้กินจนกว่าจะเก็บเกี่ยวข้าวใหม่ในปีต่อไป (ในราวเดือนมกราคม) ส่วนคนที่ซื้อกิน ข้าวสารก็จะหาซื้อยากและมีราคาแพง เมื่อคนทั่วไปอดอยากก็พากันคิดถึงผู้ที่เป็ญาติพี่น้องที่ตายไปแล้วว่า คงจะไม่มีเครื่องอุปโภคบริโภคเช่นกันจึงรวมกันจัดพิธีทำบุญ ทานสลากภัตต์จัดข้าวปลาอาหารของกินของใช้ไปถวายแก่พระภิกษุสงฆ์เพื่ออุทิศส่วนบุญให้แก่ญาติที่ล่วงลับไป โดยการทำบุญทานสลากภัตต์ จะไม่จำเพาะเจาะจงถวายแก่สงฆ์รูปใดรูปหนึ่ง จึงทำสลากเขียนคำอุทิศลงในเส้นสลากแล้วนำไปรวมปะปนกันให้พระภิกษุ (ตุ๋เจ้า) สามเณร (พระ)จับสลาก หากภิกษุหรือสามเณรรูปใดจับสลากได้"ก๋วยสลาก"หรือภาชนะที่บรรจุเครื่องไทยทานอันไหน ก็ยกถวายแก่รูปนั้น

สรุป

พระพุทธศาสนามีบทบาทสำคัญต่อวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชาวล้านนาในภาคเหนือของประเทศไทย โดยเป็นรากฐานของวิถีชีวิต ความเชื่อ และประเพณีของชุมชนมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ชาวล้านน่ายึดมั่นในคำสอนของพระพุทธศาสนา ซึ่งสะท้อนผ่านพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น การตักบาตร ฟังธรรม และการประกอบพิธีทางศาสนา พระมหากษัตริย์และราชวงศ์ในอดีตมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนและเผยแผ่พระพุทธศาสนา ส่งผลให้วัดวาอารามและศิลปะล้านนาเจริญรุ่งเรือง วัฒนธรรมของชาวล้านนามีทั้งวัฒนธรรมทางวัตถุ เช่น การทำตุงเพื่อใช้ในพิธีกรรม และวัฒนธรรมทางจิตใจ เช่น ประเพณีเข้าพรรษาและตานก๋วยสลาก ซึ่งเป็นการทำบุญเพื่อแสดงความกตัญญูและส่งเสริมความสามัคคีในชุมชน

ข้อเสนอแนะ

1. การอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรม ควรมีการส่งเสริมให้เยาวชนและประชาชนทั่วไปมีส่วนร่วมในพิธีกรรมและวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อรักษาเอกลักษณ์ของชาวล้านนาให้คงอยู่
2. การศึกษาและเผยแพร่ความรู้ ควรนำองค์ความรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมล้านนาเข้าสู่หลักสูตรการศึกษา เพื่อให้คนรุ่นใหม่เข้าใจและสืบทอดประเพณีอย่างถูกต้อง
3. การบูรณาการกับเทคโนโลยี สามารถใช้สื่อดิจิทัลในการเผยแพร่วัฒนธรรมและความรู้ทางพระพุทธศาสนา เช่น การจัดทำเว็บไซต์หรือแอปพลิเคชันที่นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับประเพณีและพิธีกรรม
4. การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ภาครัฐและเอกชนควรร่วมมือกันพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยใช้พระพุทธศาสนาเป็นจุดเด่นเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจในท้องถิ่น
5. การอนุรักษ์ศิลปกรรมและโบราณสถาน ควรมีมาตรการปกป้องและบำรุงรักษาวัดวาอารามและโบราณสถานที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา เพื่อคงไว้ซึ่งมรดกทางวัฒนธรรม

องค์ความรู้ที่ได้รับจากการศึกษา

1. บทบาทของพระพุทธศาสนาในสังคมล้านนา พระพุทธศาสนาเป็นศูนย์กลางของวิถีชีวิตและเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยหล่อหลอมวัฒนธรรมและความเชื่อของชาวล้านนา
2. ความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับประเพณี พิธีกรรมและวัฒนธรรมของล้านนาส่วนใหญ่มีรากฐานมาจากพระพุทธศาสนา เช่น ประเพณีเข้าพรรษาและตานก๋วยสลาก ซึ่งสะท้อนถึงแนวคิดเรื่องกรรมและการสร้างบุญ
3. อิทธิพลของราชวงศ์ที่มีต่อพระพุทธศาสนา การสนับสนุนจากกษัตริย์ล้านนา เช่น พญาเกือนาและพระญาดีโลกราช ส่งผลให้พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองในภูมิภาคนี้

เอกสารอ้างอิง

- กรมศิลปากร. (2542). ประวัติศาสตร์ล้านนา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์กรมศิลปากร.
- ประเสริฐ ณ นคร. (2543). พระพุทธศาสนาในล้านนาไทย. เชียงใหม่: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วินัย พงศ์ศรีเพียร. (2544). การสังคายนาพระไตรปิฎกในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- มณี พะยอมยงค์. (2528). ประเพณีสิบสองเดือนล้านนาไทย. พิมพ์ครั้งที่ 5. เชียงใหม่: ส.ทรรักษ์การพิมพ์.
- ศรีเลา เกษพรหม. (2538). ประเพณีวิถีคนเมือง. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

Cohen, P. T. (2001). *Buddhism unshackled: The Yuan 'holy man' tradition and the nation-state in Northern Thailand*. NIAS Press.

Swearer, D. K. (2010). *The Buddhist world of Southeast Asia*. SUNY Press.

Tambiah, S. J. (1976). *World conqueror and world renouncer: A study of Buddhism and polity in Thailand against a historical background*. Cambridge University Press.

Wyatt, D. K. (2003). *Thailand: A short history*. Yale University Press.